

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ**

Харківська державна академія культури

Кафедра туристичного бізнесу

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до виконання та захисту кваліфікаційних робіт для атестації здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
з галузі знань 24 Сфера обслуговування
спеціальності 242 Туризм»**

Харків, 2020

Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційних робіт для атестації здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 24 Сфера обслуговування спеціальності 242 «Туризм» / уклад. Л.Д. Божко, М.М. Зайцева, Н.В. Шумлянська. Харків : ХДАК, 2020. 32 с.

Рекомендовано групою забезпечення ОПП «Туризмознавство»
(протокол № 2 від 25.08.2020 р.)

Рекомендовано кафедрою туристичного бізнесу
(протокол № 2 від 25.08.2020 р.)

Укладачі:

Божко Любов Дмитрівна, докт. культурології, доц., завідувач кафедри туристичного бізнесу ХДАК;

Зайцева Марина Миколаївна, канд. екон. наук, доц. кафедри туристичного бізнесу ХДАК, гарант ОПП «Туризмознавство»;

Шумлянська Наталя Володимирівна, ст. викладач кафедри туристичного бізнесу ХДАК.

Рецензенти:

Лиман С.І. – професор, доктор історичних наук, професор туристичного бізнесу та країнознавства ХНУ ім. В. Н. Каразіна.

Піткевич В. В. — завідувач кафедри географії і методики викладання географії ХНПУ імені Г. С. Сковороди, кандидат історичних наук, доцент.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1.ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	6
2.СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	17
3. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	31
Додаток А. Зразок титульного аркуша кваліфікаційної роботи.....	33
Додаток Б. Зразок змісту.....	34
Додаток В. Зразок оформлення рисунків.....	35
Додаток Г. Зразок оформлення таблиць	36
Додаток Д. Оформлення списку використаних джерел.....	37

ВСТУП

Кваліфікаційна робота – це самостійне кваліфікаційне навчально-наукове дослідження, яке здобувач виконує в останній рік навчання на освітньо-професійній програмі «Туризмознавство» спеціальності 242 «Туризм». Вона має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих знань, умінь і навичок і демонстрацією програмних результатів навчання з освоєних освітніх компонент. Це дослідження має елементи наукової творчості, теоретичної та практичної новизни. Воно передбачає систематизацію, закріплення, розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань щодо управління туризмом на мікро-, мезо- та макрорівнях, а також застосування їх під час вирішення конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

До написання і захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі, які виконали навчальний план, успішно пройшли всі форми поточного і підсумкового контролю та практики.

Захист кваліфікаційної роботи формує у студентів уміння презентувати результати своїх наукових досліджень, проілюструвати їх наочно з використанням сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій. Захист також сприяє розвитку уміння здобувача, майбутнього фахівця сфери туризму, захищати висловлені ідеї, висновки та рекомендації, долати страх перед аудиторією, розвивати навички ораторського мистецтва і вміння аргументовано вести дискусію.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1 липня 2014 року, атестація - це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти. Атестація здійснюється відкрито і гласно. Атестація осіб, які здобувають ступінь бакалавра, здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть включатися представники роботодавців та їх об'єднань, відповідно до положення про екзаменаційну комісію, затвердженого вченою радою закладу вищої освіти.

На підставі виконаної кваліфікаційної роботи та її публічного захисту екзаменаційна комісія приймає рішення про присвоєння випускнику кваліфікації

«бакалавр з туризму». Документ про вищу освіту видається особі, яка успішно виконала освітню програму «Туризмознавство» та пройшла атестацію.

Методичні рекомендації підготовлено на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури відповідно на навчальних планів спеціальності. У методичних рекомендаціях визначено послідовність етапів роботи здобувачів над кваліфікаційною роботою; представлено вимоги до змісту та оформлення кваліфікаційної роботи, організації її виконання, порядку захисту та критеріїв оцінювання.

Методичні рекомендації призначено здобувачам 4-го року навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 242 «Туризм», з метою належної підготовки та успішного захисту кваліфікаційної роботи, а також викладачам з метою ефективного здійснення ними керівництва кваліфікаційними роботами студентів.

1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота є результатом особистої самостійної роботи здобувача і виступає свідченням здобутого ним рівня компетентностей.

Програмні компетентності:

Інтегральна. Здатність комплексно розв'язувати складні професійні проблеми та практичні завдання у сфері туризму як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій та методів системи наук, які формують туризмознавство, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій,

використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК05. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність працювати в міжнародному контексті .

ЗК08. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК09. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК11 Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК13. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК14. Здатність працювати в команді та автономно.

Фахові:

ФК1.Знання і розуміння предметної області своєї професії та специфіки професійної діяльності.

ФК2.Уміння застосовувати фахові знання на практиці.

ФК3. Здатність аналізувати туристичний потенціал територій.

ФК4. Здатність орієнтуватись в організації туристично-рекреаційного простору, аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління.

ФК5. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

ФК6. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).

ФК7. Здатність розробляти, просувати, реалізовувати та організовувати споживання туристичного продукту.

ФК8. Розуміння принципів і процесів формування та організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та його підсистем.

ФК9. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних форс-мажорних обставинах.

ФК10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.

ФК11. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку.

ФК12. Здатність визначати індивідуальні туристичні потреби, використовувати сучасні технології обслуговування туристів та вести претензійну роботу.

ФК13. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

ФК14. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК15. Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства.

ФК16. Уміння працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу.

Заплановані програмні результати навчання:

1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів.

2. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.

3. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.

4. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору.
5. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.
6. Застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів.
7. Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт.
8. Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися.
9. Організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.
10. Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна).
11. Володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності.
12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.
13. Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей.
14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.
15. Проявляти толерантність до альтернативних принципів та методів виконання професійних завдань.
16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.
17. Управляти своїм навчанням з метою самореалізації в професійній туристичній сфері.
18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.
19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань.
20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.

21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.

Здобувач виконує кваліфікаційну роботу на базі самостійного вивчення чинного законодавства України з питань туристичної діяльності, фахової української та іноземної літератури, інших загальнодоступних джерел інформації, а також на базі результатів проведених особистих досліджень відповідно до завдань роботи, статистичних та економічних показників розвитку або діяльності досліджуваного об'єкту.

Метою підготовки і захисту кваліфікаційної роботи є виявлення рівня знань здобувача, його загальнонаукової та спеціальної підготовки, здатності застосовувати знання під час вирішення конкретних проблем, уміння самостійно працювати з літературою, проводити аналіз наукових досягнень і узагальнювати дані практики, виявляти недоліки у розвитку туристичної діяльності, роботі об'єктів туристичної індустрії чи інфраструктури, формулювати власні висновки, рекомендації та пропозиції.

У процесі підготовки кваліфікаційної роботи реалізуються **завдання двох типів:** навчальні і науково-дослідні.

Навчальні завдання є поглиблення, систематизація, закріплення студентом теоретичних і практичних знань, вироблення умінь застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань.

Науково-дослідні завдання включають здобуття і поглиблення навичок самостійної роботи з законодавчими, методичними та науковими матеріалами, формування компетентностей у проведенні самостійного наукового дослідження, аналізу сучасних досягнень туризмознавчої науки, розроблення на їх основі власних висновків, пропозицій та практичних рекомендацій щодо вдосконалення туристичної галузі.

Темою кваліфікаційної роботи може стати одна з актуальних проблем туристичної галузі України та світу, яка пропонується особисто здобувачем або колективом кафедри туристичного бізнесу.

Кваліфікаційна робота має відповідати **вимогам:**

- містити матеріали теоретичного, аналітичного та практичного характеру з розкриття теми дослідження;
- мати чітку та логічну структуру;
- містити обґрунтоване викладення теоретико-методичного, аналітичного змісту та практичних результатів дослідження;
- містити пропозиції або рекомендації щодо вирішення проблем із теми дослідження;
- відповідати вимогам вищої школи;
- бути написана грамотною українською або англійською мовою;
- бути виконана і подана на кафедру у встановлений термін.

У кваліфікаційній роботі мають бути відображені основні напрями, принципи та особливості досліджуваних процесів та явищ у сфері туризму, виявлені проблеми та запропоновані шляхи їх усунення. Автор кваліфікаційної роботи повинен продемонструвати знання законодавства у відповідній сфері та наукової літератури за темою, проаналізувати сучасні наукові погляди, концепції і теорії, уміння їх критично оцінювати, аналізувати, застосовувати до досліджуваної проблеми.

У кваліфікаційній роботі необхідно коротко, логічно й аргументовано висвітлити зміст і результати дослідження. Кваліфікаційна робота не повинна містити ознак плагіату або компіляції.

У процесі написання роботи автор повинен посилатися на тих авторів і джерела, з яких отримано відповідну інформацію.

Кваліфікаційна робота, що не відповідає встановленим вимогам, до захисту не допускається.

Підготовка кваліфікаційної роботи складається з певних етапів. Порядок підготовки, написання і захисту кваліфікаційної роботи здобувач погоджує з керівником роботи. Графік виконання етапів визначаються кафедрою. Основними етапами виконання кваліфікаційної роботи є наступні:

1. Вибір теми й об'єкту дослідження.
2. Складання плану з керівником роботи й оформлення завдання.
3. Опрацювання літературних джерел.
4. Збір інформації.

5. Аналіз та обробка інформації.
6. Написання тексту роботи.
7. Оформлення роботи та подання її науковому керівнику на перевірку.
8. Попередній захист роботи, подання її на рецензію.
9. Захист кваліфікаційної роботи на засіданні ЕК.

Вибір теми має важливе значення для її успішного виконання. Під час вибору теми потрібно врахувати її відповідність спеціальності здобувача, наукову та практичну актуальність, наявність матеріалів та інформаційних джерел, потрібних для написання роботи, рівень складності самостійної розробки.

Для правильного вибору теми кваліфікаційної роботи здобувачу необхідно ознайомитися з літературою по декількох напрямках і, порадившись із науковим керівником, зупинити вибір на одній із тем, з урахуванням своїх наукових інтересів та майбутньої професійної діяльності. Здобувач може запропонувати власну тему дослідження або обрати зі списку тем, розроблених науково-педагогічними працівниками кафедри туристичного бізнесу ХДАК. Список тем кваліфікаційних робіт оновлюється щорічно. Здобувачу обов'язково потрібно погодити обрану тему із науковим керівником, який призначається на засіданні кафедри.

Після того, як тему кваліфікаційної роботи обрано, і призначено наукових керівників, доцільно приступити до її конкретизації, тобто чітко визначити коло питань, які повинні бути досліджені, зокрема об'єкт дослідження.

Об'єктами дослідження можуть бути:

- ринок туристичних послуг України або одного з її регіонів світу;
- одна із складових туристичної інфраструктура України (регіону України): готельне, ресторанне господарство, транспортний комплекс, екскурсійне підприємство;
- туристична сфера України або одного регіонів світу;
- один з видів туризму, який розвивається на території України чи в світі;
- підприємство туристичної індустрії;
- туристичний продукт.

Далі здобувач складає **поетапний графік** виконання роботи та узгоджує його з науковим керівником.

Завдання на виконання роботи здобувач формулює разом з керівником роботи.

Остаточний варіант плану кваліфікаційної роботи відображається у ЗМІСТІ, в якому перераховано усі структурні елементи кваліфікаційної роботи та зазначаються сторінки їх початку.

Структура роботи повинна складатися зі вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Мета, джерельна база, перелік рекомендованого графічного матеріалу, календарний план виконання роботи та узгоджена з керівником структура роботи оформлюється у вигляді завдання на кваліфікаційну роботу, яке підписується науковим керівником і здобувачем.

Здобувач аналізує законодавчу літературу, монографії, навчальну літературу, наукові статті, автореферати дисертацій з теми, вивчає іноземну літературу з теми, статистичні джерела.

Під час вивчення літературних джерел рекомендується вести робочі записи у вигляді тез і конспектів, що полегшить систематизацію, узагальнення матеріалів відповідно до плану кваліфікаційної роботи.

Зібраний за темою роботи матеріал обробляється в таких формах: скласти схеми, таблиці, графіки, діаграми, провести аналітичну, порівняльну обробку інформаціїздійснити аналітичну обробку інформації для подальшого узагальнення й обґрунтування висновків і рекомендацій.

Зібрані й оброблені у процесі дослідження матеріали потребують чіткого та послідовного викладення згідно зі встановленим планом кваліфікаційної роботи. На цьому її етапі остаточно відпрацьовується трактування всієї теми, її теоретичне та практичне спрямування, стилістична форма, що уточнює раніше сформовані наукові дослідження, висновки та рекомендації.

Загальними вимогами до викладення матеріалу кваліфікаційної роботи є:

- 1) чіткість побудови;
- 2) логічна послідовність викладення матеріалу; переконливість аргументації;

- 3) точність формулювань;
- 4) виключення можливості суб'єктивного та неоднозначного тлумачення;
- 5) конкретність викладення результатів дослідження;
- 6) обґрунтованість висновків і пропозицій.

Кваліфікаційна робота, написана і оформлена відповідно до встановлених вимог, за наявності позитивного **відгуку** керівника, що підтверджує можливість її допуску до захисту, представляється на кафедру у встановлений термін. Потім робота подається на зовнішнє рецензування.

Рецензія, як правило, містить характеристику актуальності теми, обґрунтованості її вибору, правильності побудови структури, ступеню розкриття теми, вказівки на переваги та недоліки роботи, аналіз переконливості та обґрунтованості висновків і пропозицій, якості оформлення, зауваження і питання до автора роботи, попередню оцінку роботи.

Після представлення роботи проводиться **попередній захист** кваліфікаційної роботи згідно з графіком, затвердженим кафедрою. До попереднього захисту кваліфікаційна робота допускається за наявності позитивного відгуку керівника і зовнішньої рецензії.

Попередній захист проводиться на відкритому засіданні кафедри. Здобувач доповідає про основні результати роботи, теоретичне і практичне значення виконаної роботи, а далі відповідає на питання.

За результатами попереднього захисту кафедра приймає рішення про допуск або не допуск здобувача до захисту кваліфікаційної роботи.

Захист кваліфікаційної роботи проводиться на засіданні Екзаменаційної комісії. Тема кваліфікаційної роботи та оцінка, отримана студентом за результатами її захисту, заносяться до залікової книжки студента, а потім – у додаток до диплома.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається на відкритому засіданні ЕК, у вигляді усного виступу студента, його відповідей на поставлені питання.

Тривалість виступу 7-10 хвилин. За цей час здобувач розкрити актуальність теми, коротко викласти зміст і структуру роботи, навести висновки і пропозиції. Потім зачитується рецензія та відгук на кваліфікаційну роботу.

Далі студенту можуть бути поставлені питання, на які він відповідає по вказівці голови ДЕК. Відповіді повинні бути короткими, чіткими і по суті. Після обговорення кваліфікаційної роботи здобувачу надається завершальне слово, в якому уточняється або підтверджується його позиція з порушених в обговоренні питань.

На закритому засіданні ЕК обговорюються результати захисту кваліфікаційної роботи і виставляється оцінка. Оцінка виставляється шляхом голосування членів ЕК.

3. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота виконується у вигляді друкованого комп'ютерного тексту у твердому переплетенні.

Розподіл тексту за структурою роботи здійснюється таким чином.

Титульний аркуш кваліфікаційної роботи	1 сторінка
ЗМІСТ	1-2 сторінки
ВСТУП	2-3 сторінки
Основна частина	
РОЗДІЛ 1.	12-15сторінок
2-3 підрозділи	
РОЗДІЛ 2.	12-15 сторінок
2-3 підрозділи	
РОЗДІЛ 3.	12-15 сторінок
2-3 підрозділи	
ВИСНОВКИ	2-3 сторінки
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	не менше 30 джерел
ДОДАТКИ	за необхідності

Основний текст роботи має складати не менше 40 сторінок.

Документи, які потрібно підготувати перед захистом кваліфікаційної роботи:

- 1) рецензія на кваліфікаційну роботу;
- 2) відгук керівника кваліфікаційної роботи;
- 3) електронний варіант кваліфікаційної роботи та презентацію результатів на захисті.

Рецензія, відгук та диск з електронним варіантом кваліфікаційної роботи вкладаються у конверт, який приклеюється до внутрішньої сторони твердої обкладинки роботи.

Розглянемо загальні вимоги і рекомендації щодо тексту кваліфікаційної роботи

Виклад і структура роботи повинні бути підпорядковані єдиній логіці реалізації мети і завданням, сформульованим у ВСТУПІ.

Матеріал повинен викладатися логічно, послідовно, аргументовано. Особлива увага має приділятися стилю викладення матеріалу використаних джерел. При цитуванні в обов'язковому порядку необхідно посилатися на джерело. Використання прямих цитат у роботі повинно бути помірним і обґрунтованим, оскільки надлишок прямих цитат в тексті справляє враження несаможитності автора. Доцільно чергувати пряме і непряме цитування. У деяких випадках можна обмежитися узагальненою згадкою в тексті про ту або іншу концепцію або теорію, з використанням посилання на відповідне джерело.

Необхідно дотримуватися культури викладу та наукового стилю мовлення, використовувати лексику і обороти, прийнятні для наукових текстів. Висловлювати матеріал в роботі рекомендується від першої особи, в множині (наприклад, «ми з'ясували...», «на нашу думку...», «ми пропонуємо...») або ж у безособовій формі (наприклад, «було проаналізовано ...», «рекомендується»...).

У ВСТУПІ розкривається сутність і стан досліджуваної проблеми та її актуальність, вихідні дані для розробки теми, обґрунтування доцільності проведення дослідження, а також загальна структура кваліфікаційної роботи у такій послідовності:

- Актуальність теми дослідження;
- Ступінь розробленості теми в науковій літературі;

- Мета дослідження;
- Завдання кваліфікаційної роботи;
- Об'єкт дослідження;
- Предмет дослідження;
- Методи, які було використано в ході наукового дослідження;
- Теоретичне та практичне значення виконаного дослідження;
- Апробація результатів кваліфікаційної роботи;
- Обсяг і структура роботи.

ОСНОВНА ЧАСТИНА кваліфікаційної роботи складається з 2-3 розділів. Три розділи – це теоретико-методологічний, аналітичний, проєктно-рекомендаційний або з двох - аналітичного та проєктно-рекомендаційного розділів. Їх кількість визначається залежно від теми і питань, які розроблятимуться.

Робота може бути виконана формі проєктного дослідження: суто проєкт та проєкт з теоретичною частиною, яка слугує його поясненням.

Кваліфікаційна робота може бути виконана у формі теоретичного дослідження.

Мета роботи, виконаної в такому форматі – аналіз наявного стану розвитку певного суб'єкту туризму, виду туризму, особливостей функціонування дестинації тощо. Проєктна частина в такому разі виконується у формі пропозицій щодо удосконалення наявного стану речей.

Кожен розділ необхідно починати з нової сторінки з вказівкою номеру і назви.

Розділи поділяються на підрозділи. Якщо розділ висвітлює окреме, самостійне питання теми, спрямоване на вирішення конкретного завдання, то підрозділ – це частина цього питання. Підрозділи нумеруються окремо в кожному розділі і розташовуються підряд по тексту із зазначенням номера підрозділу і заголовка. Наприкінці кожного розділу формулюються висновки з викладом отриманих теоретичних і практичних результатів.

Зміст першого розділу, як правило, має теоретико-методологічний характер. У цьому розділі, як правило, розглядають загальні теоретичні підходи щодо досліджуваного питання, виконують огляд літературних джерел,

порівнюють різні точки зору, аналізують дані офіційної статистики із посиланням на їх джерела. Теоретичне обґрунтування, сутність, значення, класифікаційні характеристики, історію та сучасні тенденції розвитку предмету дослідження, методичні підходи викладають якомога простіше та стисліше. Зазначені підходи обов'язково самостійно оцінюються автором кваліфікаційної роботи. Далі сформулюються власні погляди на проблему і шляхи вирішення. Вони аргументовано доводяться і обґрунтовуються теоретичними викладеннями з посиланнями на вітчизняних і зарубіжних авторів. Можливе ілюстрування тексту рисунками (схемами, графіками, діаграмами тощо).

Посилання на використані джерела (монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті, офіційні документи, відомчі матеріали, веб-сайти) наводять у квадратних дужках.

Наприкінці кожного розділу сформулюються висновки із стислим викладом результатів наукового пошуку, які висвітлено у розділі.

Другий розділ роботи, як правило, – це аналітична частина, що має бути розділена на підрозділи, в яких студент, використовуючи зібраний матеріал, аналізує та розкриває зміст тих питань, що підлягають вивченню на прикладі обраного об'єкту дослідження. Необхідно дати характеристику об'єкту дослідження. Відповідно до обраної тематики слід провести аналіз розвитку ринку відповідного виду чи напрямку туризму, діяльності обраного об'єкту, вивчити дані статистичної звітності, виконати потрібні розрахунки, сформулювати аналітичні узагальнення. Подальша конкретизація аналітичного дослідження передбачає діагностику середовища, функціонування обраного об'єкту, обґрунтування чинників, що впливають на нього. Необхідно підкріпити аналіз графічним матеріалом.

Особливого значення набуває правильне узагальнення накопиченого фактичного матеріалу, групування й обробка даних, що є основою кваліфікованого аналізу, обґрунтування пропозицій.

Аналіз виконують за матеріалами динаміки статистичних даних або показників туристичної діяльності за кілька років.

У цьому розділі можливим є проведення факторного, SWOT-аналізу або іншого виду. Проводиться аналіз проблеми, дається класифікація явищ, об'єктів, їх порівняльна характеристика.

Побудова і зміст другого розділу можуть розрізнятися залежно від характеру кваліфікаційної роботи. При теоретико-аналітичному характері роботи в цілому другий розділ служить продовженням теоретичного аналізу проблеми.

Якщо робота має прикладний характер, у ній проводиться аналіз змісту відповідних правових норм, механізму їх реалізації, співвідношення з іншими правовими актами.

У **третьому (проектно-рекомендаційному) розділі** необхідно вказати основні рекомендації чи шляхи вирішення проблем або усунення недоліків. За певних умов третій розділ доцільно присвятити практичним аспектам вирішення поставлених завдань.

Третій розділ кваліфікаційної роботи (рекомендаційної частини) повинен містити прогностичну оцінку та перспективи розвитку досліджуваних процесів; шляхи подолання виявлених у другому розділі проблем; обґрунтування всіх запропонованих заходів. Рекомендованою формою цього розділу є конкретний план, конкретна програма тощо.

У цьому ж розділі бажано визначити основні перспективи, тенденції розвитку туризму у відповідній сфері з урахуванням запропонованих авторських змін.

При викладенні матеріалу необхідно прагнути до аналізу наявних у науковій літературі підходів, зіставлення, порівняння думок різних авторів щодо проблеми, мотивовано відстоюючи при цьому власну позицію.

На завершення розділу необхідно підвести підсумок викладеного матеріалу, сформулювати висновки. У такий спосіб забезпечується цілісність, логічність і послідовність викладення матеріалу дослідження.

На завершення необхідно підвести підсумок проведеного дослідження, описати його результати. Спочатку потрібно навести стислу оцінку стану проблеми, а потім сформулювати висновки з усіх розглянутих питань, що базуються на матеріалах і висновках окремих розділів. У висновках варто

вказати пропозиції щодо вдосконалення туристичної практики, поліпшення роботи органів та інших організацій у сфері туризму.

Рекомендується викладати висновки чіткими, ясними і лаконічними.

Бібліографія або список використаних джерел є обов'язковою частиною кваліфікаційної роботи. До нього включаються нормативні джерела (вітчизняні, зарубіжні, міжнародні документи, історичні матеріали), спеціальна література, матеріали практики. Список використаних джерел необхідно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи заголовків.

Кількість використаних джерел обумовлюється характером і завданнями дослідження. Бібліографічний список повинен включати, як правило, не менше 30.

Додаток є допоміжною частиною кваліфікаційної роботи. Вони можуть включати різні матеріали, що свідчать про практичну цінність роботи.

4. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота виконується українською мовою.

- на аркуші формату А4 (з одного боку);
- текстовий редактор Word;
- шрифт Times New Roman;
- кегль Times New Roman 14 розміру;
- міжрядковий інтервал 1,5.

Розмір полів на сторінці:

- з лівого боку 30 мм;
- з правого боку 15 мм;
- верхнє, нижнє – 20 мм.

Абзацний відступ – 1,25 см.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи **ЗМІСТ,**
ВСТУПРОЗДІЛ,

ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ друкують 14 кеглем, великими літерами, симетрично до тексту (розташування по центру). Крапку в кінці заголовка не ставлять!

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного виступу напівжирним шрифтом. Вирівнювання заголовку підрозділу або пункту – по ширині. Крапку в кінці заголовка не ставлять!

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи потрібно починати з нової сторінки.

Не допускається розміщувати назву розділу, підрозділу і пункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту!

Сторінки кваліфікаційної роботи нумеруються арабськими цифрами за наскрізною нумерацією. Номер сторінки проставляють у правому верхньому кутку.

Перша сторінка кваліфікаційної роботи - титульний аркуш не нумерується.

Сторінка - ЗМІСТ, нумерується як 2.

Приклади оформлення списку використаних джерел подано у Додатку Д.

Розділи, підрозділи і пункти кваліфікаційної роботи слід нумерувати арабськими цифрами. Такі структурні частини роботи, як «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», не мають порядкового номера. **Номер розділу** ставлять після слова **РОЗДІЛ** арабськими цифрами, потім крапку і назву розділу.

Підрозділ може мати кілька **пунктів**. Їх нумерують у межах кожного підрозділу: порядковий номер розділу, крапка, порядковий номер підрозділу, крапка, порядковий номер пункту, крапка, назва пункту з великої літери. В кінці заголовку крапку не ставлять!

Підпункти нумерують у межах пункту за такими ж правилами, як і пункти.

Зразок оформлення ілюстрації подано в Додатку В.

У тексті кваліфікаційної роботи неодмінно має бути посилання на ілюстрацію.

Кожна таблиця повинна мати порядковий номер у межах кожного розділу і назву. Номер таблиці вказують після слова з великої літери у правому верхньому кутку над заголовком таблиці. **Крапку не ставлять!**

Назву таблиці друкують малими літерами (крім першої великої) і подають симетрично до тексту. Наприклад,

Таблиця 1.5

Назва таблиці

№ п/п	Заголовки граф		
	підзаголовок графи	підзаголовок графи	підзаголовок графи

Зразок оформлення таблиці представлено в Додатку Г.

На всі таблиці мають бути посилання у тексті. Як правило, таблицю розміщують після першого посилання на неї в тексті, або відразу на наступній сторінці. Велику таблицю, що займає понад 1 повну сторінку, варто подавати у Додатках. Якщо таблицю необхідно перенести на наступну сторінку, слово «Таблиця», її номер і назву не повторюють, а пишуть «Продовження таблиці» у верхньому правому кутку і вказують її порядковий номер. Наприклад,

Продовження таблиці. 3.1

При написанні кваліфікаційної роботи даються посилання на джерела, матеріали або окремі результати, які використовуються в роботі.

Якщо використовують цитату з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, то в тексті кваліфікаційної роботи необхідно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела, на яке дано посилання.

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела необхідно зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1—7]..

Основні правила цитування:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій його подано у першоджерелі, із збереженням особливостей авторського написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців

при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці);

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), варто бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ потрібно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів заголовків. Джерела іноземною мовою розміщуються після всіх джерел кирилицею, виключенням є коли список формується у порядку появи посилання в тексті.

Приклади оформлення списку використаних джерел подано у Додатку Е.

ДОДАТКИ розміщують після СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ у порядку появи посилань на них у тексті роботи.

Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток має заголовок, надрукований вгорі справа малими літерами з першої великої літери симетрично відносно тексту сторінки. Вверху праворуч над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово, наприклад, «Додаток А».

Кваліфікаційна робота друкується в одному екземплярі, переплітається і здається на кафедру туристичного бізнесу у встановлений термін.

**Розподіл балів, які отримують студенти
Шкала оцінювання: національна та ECTS**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«Відмінно» (A) виставляється за умови вмілої обробки багатьох теоретичних джерел, висловлювання власної позиції, залучення та аналізу конкретної статистичної інформації щодо розвитку туристичної галузі України і світу, наявності у роботі самостійних, добре аргументованих коментарів до таблиць, схем, діаграм і графіків, а також обґрунтованої критики на основі аналізу фактичного матеріалу при глибоких знаннях з даної проблеми.

«Добре» (B,C) заслуговують роботи, в яких є перелік поглядів вчених різних наукових шкіл на сутність певних явищ і процесів у туристичній сфері. При цьому здобувач намагався зробити їх систематизацію, але не зміг здійснити узагальнення, сформулювати власні оцінки щодо процесів, які аналізуються.

«Задовільно» (D,E) отримують здобувачі, в роботах яких зміст теми розкрито в певній послідовності й виділено основні теоретичні положення за вивченими літературними джерелами, але здобувач неспроможний відповісти на зауваження керівника, не може дати пояснення до висновків та теоретичних положень роботи.

«Незадовільно» (FX, F) оцінюються роботи, які за змістом і оформленням не відповідають діючим вимогам. Не виключена ймовірність виникнення таких

ситуацій, коли робота написана й оформлена на досить високому рівні, але виступ студента під час захисту роботи має помилки, відповіді на запитання поверхневі, непродумані. Зрозуміло, що в таких випадках оцінка може бути значно знижена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська. С. В. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. 3-є вид., доп. Київ: НАКККіМ, 2011. 314 с.
2. Методичні рекомендації до виконання та захисту дипломних робіт для атестації здобувачів вищої освіти першого(бакалаврського) рівня зі спеціальності 242 «Туризм» / упоряд. С. Р. Бабушко. Київ : НУФВСУ, 2017. 39 с.
3. Методичні рекомендації до виконання дипломної роботи для студентів спеціальності 242 «Туризм» освітнього ступеня «бакалавр» (відповідає напрямку підготовки 6.140103 «Туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за «Переліком-2006) / Упорядники: О.В. Мілінчук, О.Я. Романів. Житомир: ЖДТУ, 2017. 58 с.
4. Петрук В. Г., Володарський Є. Т., Мокін В. Б. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. Вінниця: Універсум, 2006. 44 с.
5. Пілюшенко В. Л., Шкрабак І. В., Славенко Е. І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. для ВНЗ. Київ : Лібра, 2004. 344 с.
6. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: Знання, 2005. 309 с.
7. Чернілевський Д. В., Антонова О. Є. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.
8. Чорненький Я. Я., Чорненька Н. В., Рибак С. Б. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента Київ: Професіонал, 2006. 208 с.

9. Шейко, В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. 6-те вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2008. 310 с.

10. Шквир О. Л., Дудчак Г. І. Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт в умовах ступеневої освіти. Хмельницький: ХГПА, 2012. 39 с.

Оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ І МУЗЕЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Кафедра туристичного бізнесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ УКРАЇНИ НА
МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ**

здобувача вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня

зі спеціальності 242 «Туризм»

освітньо-професійної програми «Туризмознавство»

ПЕТРОВА МАКСИМА ІВАНОВИЧА

Допущено до захисту:
Завідувач кафедри, доктор
культурології, доцент

**БОЖКО
ЛЮБОВ
ДМИТРІВНА**

Науковий керівник:
Кандидат наук з соціальних
комунікацій

**РОСТОВЦЕВ
СЕРГІЙ
СЕРГІЙОВИЧ**

Зразок оформлення змісту кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. НАЗВА	
1.1 Назва	
1.2 Назва	
1.3 Назва	
Висновки до РОЗДІЛУ 1	
РОЗДІЛ 2. НАЗВА	
2.1 Назва	
2.2 Назва	
Висновки до РОЗДІЛУ 2	
РОЗДІЛ 3. НАЗВА	
3.1 Назва	
3.2 Назва	
3.3 Назва	
Висновки до РОЗДІЛУ 3	
ВИСНОВКИ	
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	
Додаток А. Назва додатку	
Додаток Б. Назва додатку	
Додаток В. Назва додатку	

Зразок оформлення ілюстрацій

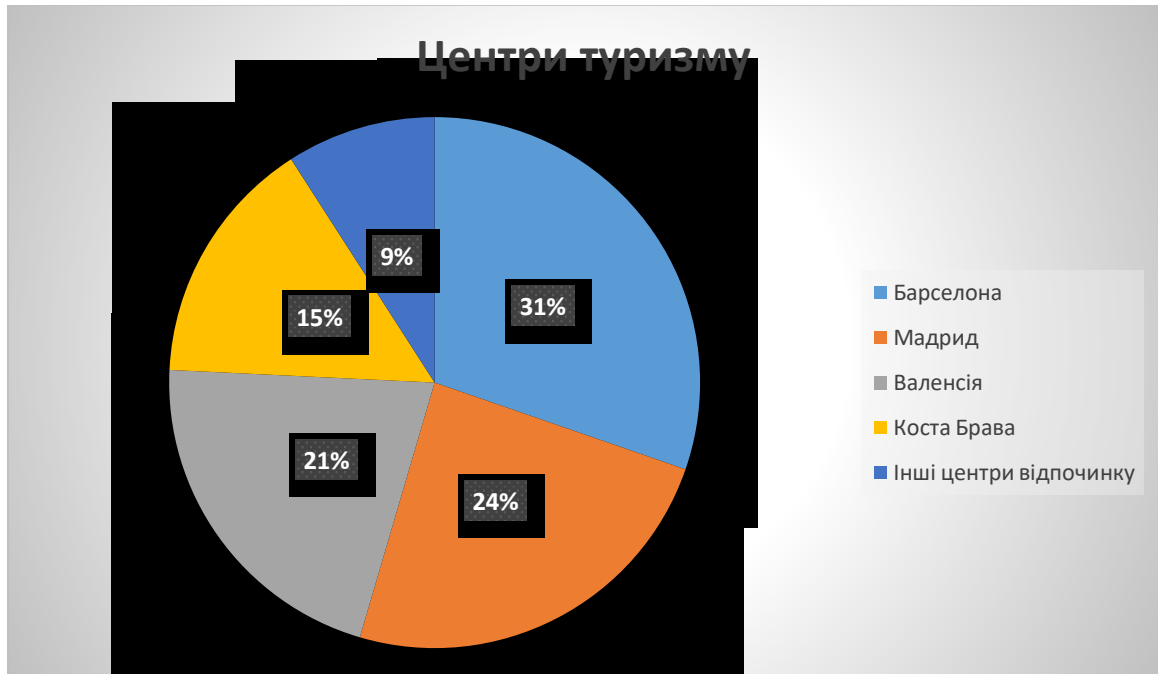

Рис. 2.1. Центри туризму в Іспанії [31].

< SWOT-аналіз >	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє середовище	> Strengths (сильні сторони)	> Weaknesses (слабкі сторони)
Зовнішнє середовище	> Opportunities (можливості)	> Threats (загрози)

Рис. 2.2 Конструкція SWOT-аналізу класичної моделі

Зразок оформлення таблиць

Таблиця 2.2

Історичні міста Іспанії

Місто	Час оновл.	Головні пам'ятки
Кбдіс	1104 до н.е.	Собор Святого-Хреста-на-Море (скарбниця - третя за багатству в Іспанії), пам'ятник конституції 1812 р., руїни романського театру, Земні Врата, вежа Тавіра з музейними експозиціями всередині.
Малага	1100 р. до н.е.	Руїни римського тетра, цитадель Алькасаба (побудована в IX в. Із римської фортеці), замок-маяк Хібральфабо (перебудований в XIII в. З фінікійського).
Севілья	VIII в. до н.е.	Кафедральний собор - найбільший в Іспанії, побудований на місці найбільшої в Європі мечеті; архів «індій»; «Золота вежа»; вежа Альгамбра; площа Іспанії; Алькасар.
Гранада	500 р. до н.е.	Архітектурний ансамбль Альгамбра, побудований у IX ст. як резиденція маврський правителів; сади Хенераліфе, колишні літньою резиденцією халіфів.
Тарра-гону	218 р. до н.е.	Руїни римських споруд, в тому числі Таррагонській римський амфітеатр первісної місткістю 12 тис. чол., Преторій - палац римського намісника, 4х-кілометрова кам'яна стіна, римський акведук II в.; Ранньохристиянський некрополь зі збереженими захороненнями III-V століть; кафедральний собор XII-XV століть.
Толедо	192 р. до н.е.	Старовинний центр міста з <u>собором</u> Святої Марії, побудований в <u>XII-XV століттях</u> ; кафедральний собор; Алькасар, дві <u>синагоги</u> , "Ель Трансіто" і "Санта Марія ла Бланка", які після вигнання <u>євреїв</u> в 1492році використовувалися як церкви.
Сала-манка	III в. до н.е.	Комплекс будівель одного з найстаріших університетів Європи; площа Пласа-Майор з галереями і арками; інші пам'ятники романського і мавританського стилів, готики, Відродження, бароко.
Алкала-д'Енарес	раніше II в. до н.е.	Церква готичного стилю 1136; Архієпископська резиденція, де нині зберігаються архіви інквізиції; перший у світі спеціально спланований університетське місто.
Сеговія	80 р. до н.е.	Позднеротический собор 1525г.; Римський акведук завдовжки в 728 м і висотою в 28 м; Алькбсар в Сеговії - грандіозна резиденція іспанських правителів; церква Ла Віра Крус з 1208 була однією з резиденцій ордену тамплієрів.

(Складено автором за [5; 11; 12].

Зразок оформлення списку використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ НЕ ВИКОРИСТОВУВАТИ!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Список нумерується, групування за алфавітом авторів публікацій, або назв, якщо автор відсутній. У тексті наукової роботи обов'язкові посилання на публікацію зі списку. Вказується номер у списку та сторінки. Наприклад: [5, с. 18].

Приклади оформлення літератури можна переглянути за наступним посиланням: <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliohrafichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>

Книга 1-3 автори

Смолій В. А., Пінчук Ю. А., Ясь О. В. Микола Костомаров : віхи життя і творчості : енцикл. довід. / за заг. ред. В. А. Смолія. Київ : Вища шк., 2005. 543 с.

Книги 4 і більше авторів

Фінанси підприємств (за модульною системою навчання) : теорет.-практ. посіб. / В. П. Шило та ін. ; Європ. ун-т. Київ : Професіонал, 2006. 279 с.

Окремий том багатотомного видання

Тлумачний словник української мови. У 2 т. Т. 1. Київ : Довіра, 2001. 955 с.

ДСТУ / ГОСТы

Діловодство й архівна справа : терміни та визначення : ДСТУ 2732:2004. Вид. офіц. На заміну ДСТУ 2732-94 ; чинний від 2005-07-01. Київ : Держспоживстандарт України, 2005. 31 с.

Электронные издания. Основные виды и выходные сведения : ГОСТ 7.83-2001. Введ. 2002-07-01. Минск : Межгос. совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 2001. 13 с.

Офіційні матеріали

(закони, постанови, укази Президента України та ін.)

Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463 // Відомості Верховної Ради України. 2020. № 31. Ст. 226.

Про державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики : Указ Президента України від 1 жовт. 2002 р. № 887 // Офіційний вісник України. 2006. № 40. С. 28.

Статті з журналів

Стаття 1 автора

Цвейг С. Поборник совершенства // Музыкальная жизнь. 2006. № 11. С. 35–37.

Куріцина М. «Відчуй себе інтелектуалом!» : інтерактивні технології в розвитку творчих здібностей учнів // Освіта. 2005. 23 лют. С. 4–5.

Стаття 2 авторів

Кушнаренко Н. Н., Соляник А. А. Научные школы книговедческого и библиотечно-информационного профиля: признаки идентификации // Научные и технические библиотеки. 2011. № 12. С. 45–54.

Стаття 3 авторів

Мостова І., Потеряхін О., Фармагей О. Діапазон керівництва, або Скільки підлеглих має бути у керівника // Справочник кадровика. 2006. № 6. С. 88–91.

Статті 4 і більше авторів

Библиометрически улучшенный информационный поиск / Ф. Маир и др. // Международный форум по информации. 2015. Т. 40, № 2. С. 32–34.

Статті із збірників наукових праць

Шейко В. М. Історико-джерелознавчий аналіз еволюції культурно-мистецьких та художньо-літературних об'єднань України: культурологічний аспект // Культура України. Серія: Культурологія : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2017. Вип. 55. С. 172–194.

Стародубцева Л. В. Метафізика «ван» // Гуманітарний часопис : зб. наук. пр. / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «ХАІ». Харків, 2004. № 1. С. 112–123.

Ждaнькo A. Цeлoстнoсть мiрoсoзeрцaння i сoзeрцaннe мiрoвoї цeлoстнoстi: к прoблeмe «кoсмiзмa» Н. A. Рiмскoгo-Кoрсaкoвa // Нaукoвий вiсник Нaцioнaльнoї мyзичнoї aкaдeмiї Укрaїни iм. П. I. Чaйкoвськoгo : зб. ст. Київ, 2005. Вип. 51 : Питaння oргaнiзaцiї хyдoжнoї цiлiснoстi мyзичнoгo твoрy. С. 210–217.

Матеріали і тези конференцій

Рyсaлoвa Г. «Мiдний вeршник» В. Пaнчeнкa в кoнкeстi мiськoї сeмioтики // Мyзичнe i тeaтpaльнe мистeцтвo Укрaїни в дoслiджeннях мoлoдих мистeцтвoзнaвцiв : мaтeрiали V Всeукр. нaук.-твoрч. кoнф. стyдeнтiв тa aспiрaнтiв, 16–18 бeрeз. 2005 р. / Хaркiв. дeрж. ун-т мистeцтв iм. I. П. Кoтлярeвськoгo. Хaркiв, 2005. С. 16–17.

Статті з багатотомних видань та енциклопедій

Кyльтyрні цiннoстi // Енциклoпeдiя Сyчacнoї Укрaїни. Київ, 2016. Т. 16. С. 116.

Дисертації, автореферати дисертацій

Шaрoвськa Н. Б. Естетизм як дyxoвнo-свiтoглядний фeнoмeн : aвтoрeф. дис. ... кaнд. фiлoс. нaук : спец. 09.00.08 "Естетика" / Нaц. пeд. ун-т iм. М. П. Дpaгoмaнoвa. Київ, 2015. 20 с.

Бeскoрсa В. М. Тpaнсфoрмaцiя бaрoкo в хyдoжнiй кyльтyрi Укрaїни XVII–XVIII ст. : дис. ... кaнд. мистeцтвoзнaвствa : 17.00.01 «Тeopiя тa iстoрiя кyльтyри» / Хaркiв. дeрж. aкaд. кyльтyри. Хaркiв, 2005. 244 с.

Інтернет-ресурси (електронні документи, бази даних, сайти)

Гнeздiлoвa Я. В. Емoцiйнa мaнiпyляцiя: тeхнiкi i тeхнoлoгiї впливy // Мoвa i кyльтyрa. 2015. Вип. 18, т. 4. С. 171-176 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2015_18_4_30 (дaтa звeрнeння: 03.10.2020).

Нaцioнaльнa бiблioтeкa Укрaїни iм. В. I. Вeрнaдськoгo : сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дaтa звeрнeння: 03.10.2020).